

Demografia històrica

CADA VEGADA AMB MÉS freqüència els estudis demogràfics formen part de la investigació històrica, mostrant, no només el nombre d'habitants d'un lloc, sinó també la dinàmica d'una població, les estructures socials, culturals i econòmiques, i la seva vinculació amb l'entorn. La història d'un poble és la de la seva gent, i aquests han estat els que dia a dia han anat escrivint les seves memòries amb la petjada deixada involuntàriament al lloc que els ha vist néixer i morir.

Montmajor representa un nucli que segueix les línies de molts d'altres llogarets de Catalunya en què la vida ha girat al voltant d'una economia bàsicament agrícola des de l'edat mitjana. La composició del municipi per sis pobles amb les seves parròquies (Montmajor, el Pujol de Planès, Gargallà, Sorba, Sant Feliu de Lluelles i Correuà) i les respectives sufragànies amb els seus veïnats (Querol, Aguilar, Figols i Codonyet), ens obliga a fer un estudi diferenciant cada parròquia cosa que resulta més fàcil per l'existència de dades específiques de cada lloc. Per tal de fer el seguiment de la demografia hem utilitzat els fogatges (des del 1365 al 1553), els censos (des del 1712 fins a l'actualitat) i els llibres sacramentals d'algunes parròquies del terme.

Del 1365 al 1700. Els fogatges.

Els primers documents que ens permeten disposar d'un recompte de la població són els fogatges, que constaten el nombre de cases o focs que tenien obligació de contribuir fiscalment al manteniment de la Corona. Aquest fet fa que no siguin massa fiables quant al nombre d'habitants, però ens permeten conèi-

Joan Murcia Ros, el 1952 era agutzil de Montmajor.

ARXIU R. RIBA

xer l'existència de cases i famílies, moltes de les quals encara es conserven en l'actualitat (1).

El primer fogatge de què disposem és el que es va fer entre 1365 i 1370 (2) i només ens dona informació de Montmajor, amb 4 focs, nombre que es repeteix al posterior de l'any 1378. En aquest últim (3) apareixen també Gargallà amb 8 focs i el Pujol de Planès amb 6. El del 1497 no deixa constància dels focs de Montmajor, però ja fa referència a Sorba amb 6 focs.

Aquest fogatge confirma la davallada demogràfica que van patir la major part dels països de l'Euro-
pa occidental durant els segles XIV i XV principalment a causa de les epidèmies de pesta i les successives crisis econòmiques. Obser-

vem que els focs de Gargallà i el Pujol es redueixen a la meitat i que possiblement Montmajor patí també aquesta reducció demogràfica o crisi, fet que podria explicar la seva absència en aquest fogatge. Aquesta crisi es traduiria en l'abandó de masos que s'acabarien ensorrant, conservant-se únicament els més forts.

El 1365 els 4 focs de Montmajor es troben relacionats amb el castell "Castell de muntmajor den ferrer de Castellet", mentre que el 1553 no s'esmenta el castell però sí a "Andreu Bari alias Castella". Aquest fet podria confirmar l'abandó del castell abans del segle XVI tot i que es conserva l'antropònim que relaciona una masia amb l'antic castell. La inexistència de documentació anterior al segle XIV no ens permet saber si la crisi demogràfica ja era present a Montmajor en el moment de redactar el primer fogatge, i si la progressió de la davallada, que va tenir el seu punt àlgid en el segle XV, ja havia començat com a la resta de Catalunya al voltant del 1348. En el 1497 el Berguedà tenia 0,5 focs/quilòmetre, essent la comarca amb menor densitat de població, mentre que la general de Catalunya era de 1,7 focs/quilòmetre (2).

Els fogatges del segle XVI (1515 i 1553) ja denoten un lleuger creixement de població i la recuperació progressiva en tot el municipi, probablement com una de les conseqüències del canvi en la situació dels pagesos després de la sentència arbitral de Guadalupe. En els llibres parroquials hem pogut constatar l'existència de cases que no s'anomenaven al fogatge, encara que hi ha la possibilitat que una part d'aquestes es construïssin en aquest període de 50 anys entre la data del fogatge (1553) i la prime-

ra dels llibres parroquials (Correà, documentació a partir del 1590). El que sí s'observa clarament és aquest augment demogràfic durant el segle XVII. En el 1553 el municipi de Montmajor tenia una densitat de 0,5 focs/quilòmetre, aproximadament 2,8 habitants/quilòmetre; essent el promig de la comarca 0,8 focs/quilòmetre i el de Catalunya 2,03 focs/quilòmetre (2).

Per obtenir dades del període comprès entre el fogatge del 1553 i el següent recompte de població realitzat en el 1708 hem utilitzat els llibres parroquials de la Parròquia de Sant Sadurní de Montmajor (Montmajor (4) i Correà (5). Aquestes dades ens han permès fer una aproximació de l'increment de població en aquest període en què no existeix cap fogatge, així com la comparació amb les dades dels censos que es conserven a partir del segle XVIII.

La prosperitat agrícola de la primera meitat del segle XVII es tradueix en l'edificació de nous masos, de noves casetes o barraques relacionades amb un mas més gran i, fins i tot, en l'existència d'algun hostal (*"casa hostel dels Plans de la plaza mayor de Montmajo"*, el 1698). En el 1693 es cita una *"caseta de nou edificada en los Codiners y donde pervivencias de la casa den Sabata"*, és a dir, que possiblement la casa Sabata s'abandonés amb la crisi de finals del XVI i es tornés a aixecar a partir del XVII. També apreciem que algunes cases que es nomenen als llibres parroquials al voltant de l'any 1590 no s'havien fogatjat al 1553 (Correà: Tortra, Tranera, Tresserra, Pujol de Correà). Entre 1590 i 1610 a Correà es localitzen tres cases més que a l'últim fogatge –14–, mentre que del 1610 al 1650 ha augmentat el nombre total a dinou cases. A Montmajor, el 1700 hi surten deu cases (el 1553 n'hi havia fogatjades quatre) i a Querol set. Per tant podem observar que l'increment durant aquest període és considerable.

Tenint en compte els batejos realitzats podem dir que la mitjana de naixements d'aquest segle és de 5,1% anual, amb una disminució considerable en la dècada del 1650, coincidint amb l'epidèmia de pesta, en què l'índex es situa en el 3% anual. En la dècada de 1660 es produeixen a Correà 9 morts d'albats (nens que es morien abans d'arribar als 10 anys) i, encara que hi ha

FOGATGE DE 1553

Parròquia i terme de Montmajor, fogatjat el 14 d'octubre de 1553 per Andreu Bari àlies Castella balle com apar en cartes 261. • Andreu Barri balle • Armenter Sabata • La Fort del Mas de la Figuera • Lorens Casamira	Sorbe y Codonyer. Collecta de Cardona. A 24 de agost de 1553 en Macia Bellera consol del loch de Sorbe y Codonyer.... • Lo vicari te arrendat • Macia Bellera consol comparent • Matheu Soldevila • Gabriell steve • Jaume Cavaller • Joan Moliner • Francesch Casals • Berthomeu Agut • Gili Jordana
Puiol de Planés. Collecta de cardona Dit dia (14 agost 1553) en Gaspar Bescompte balle del loch de Puiol de Planes denuncia los fochs seguants de dit loch com apar en lo libre dels fogatges en cartes 157. • Lo vicari esta per lo peu del altar • Mº Artal Pujol señor de dit loch militar • Gaspar Bescompte balle comparent • Xristofol Capsada del Mas de Planes • Joan Planes del Mas Sobira • Luis Degaver de la casa del Om • Francesch Serra • Francesch Sola • Jaume Calabuig	Gargallà . Collecta de Cardona Dit dia Bernat Joan Company balle del loch de Gargalla.... • Bernat Joan Company balle comparent • Macia Illella • Pere Mujoll • Antoni Vinia • Gabriell Lobet
Correà. Collecta de Cardona. Dijous 24 de agost de 1553 en Pere Comaposada y Joan Soler jurats del loch de Correa denunciaren los fochs seguents de dit loch com apar en lo llibre. • Mº Hieronim Crinbas rector • Pere Comaposada (jurat) • Joan Soler (jurat) • Gabriel Carts • La Viuda Maçana • Pere Agut • Joan Armenter Besora • Francesch Giner • Pere Pavina • Pe Joan de la Serra • Jaume Pe Joan de La Serra	Figols. Collecta de Cardona. • Joan Figols • Pere Torrabadella • Gabriel Obachs
	Aguilar. Collecta de Cardona. Lo loch de Aguilar lo qual en lan y 1542 tenia encamarats 2 fochs.

un important increment de naixements, també augmenta considerablement la taxa de mortalitat fins a finals del segle XVII (2,7% anual). També trobem evidenciada a Correà la presència d'immigrants francesos, que a Catalunya va tenir el seu moment culminant al voltant del 1630: el 1603 *"mor fadri del regne de Fransa*, al 1653 *mor picapedrer del regne de Fransa"*.

Durant aquest període les activitats més freqüents són les de pagès, masover i mosso, essent presents també carboner, hostaler, pobre, ferrer (un a Correà i un a Montmajor relacionats amb el molí), moli-

ner (Molí de Carol a Montmajor), teixidor de llana, picapedrer, amo i propietari.

A partir del 1700. Els censos moderns.

Des del 1717 ja disposem de censos que comptabilitzen el total de la població per habitants i que ens permeten analitzar l'evolució demogràfica de manera més exacta.

A principis del segle XVIII el nombre de cases del cens realitzat per José Aparici (6) (any 1708) s'aproxima molt al nombre que s'extreu dels llibres parroquials i

que confirma l'augment demogràfic progressiu que es va produir abans d'iniciar-se el segle. Tot i que les dades del 1716 i 1717 es consideren incertes, no mostren una davallada gaire perceptible del nombre de focs total al municipi (65 focs el 1708 i 64 focs el 1717), tal i com succeeix a la resta de la comarca i a d'altres indrets de Catalunya com a conseqüència de la Guerra de Successió.

Les següents dades més fiables són les del cadastre de 1719 encara que presenten un fet curiós. Algunes parròquies tenen un increment del nombre de focs respecte

DEMOGRAFIA PER FOCS/CASES.

	Montmajor	Aguilar-Hospital-Catllarí	Gargallà	El Pujol de Planès	Sorba	Sant Feliu de Lluelles	Correà	TOTAL	Total Berguedà
1365-70	4							4	1.783
1378	4		8	6				18	1.254
1497			4	3	6		11	24	602
1515			5	6	8		9	28	677
1553	4	2	5 3 Fígols	9	9		11	43	970
1708	14 4 Querol		8	15	9	3	16	65	2.526
1716	5	4	8	12	10	6	11	56 veïns	2.066
1717		11	10	17	13	4	9	64 veïns	2.513
1719	5	14	8	10	20	6	12	95	2.557
1819	8		11	8	8		9	44 veïns	2.878
1830	8		11	15	20		9	43 veïns	2.815
1842	41	5	12	9	9	4	9	85 veïns	4.626

Els captaires havien estat habituals a les nostres contrades. "El Mateu dels gec's" en una de les seves visites a Montmajor.

R. RABAT

a les dades del 1708, com són els casos de Sorba, Sant Feliu de Lluelles i Aguilar/Hospital/Catllarí; mentre que d'altres presenten una disminució considerable: Montmajor, Correà i Pujol de Planès. A Montmajor crida l'atenció el sobtat descens de 18 focs el 1708 fins als 5 focs el 1719. En tan sols vuit anys han desaparegut 13 focs, fet que podríem atribuir a un error en el cens de José Aparici si no fos perquè els documents parroquials confirmen l'existència de 17 cases abans del 1700. Durant aquests primers vint anys de segle s'accentua el declivi demogràfic amb disminució de la natalitat (mitjana de 4,9 naixements a l'any respecte al segle anterior) i increment de la mortalitat (mitjana de 4,5 morts a l'any); hi ha un elevat nombre d'albats i que representen el 35% del total de defuncions del període. L'any 1717 és el que presenta el major nombre d'òbits (15, dels quals 7 són albats, en una població total de 31 individus).

Correà també presenta una disminució de focs (de 16 el 1708 fins a 12 el 1719) encara que no tan espectacular. La mitjana de naixements és de 5,4 a l'any i la de defuncions de 3,8 a l'any, inferior a la de

Montmajor, amb un període de màxima mortalitat entre 1709 i 1711 però no tan acusat.

Fins al següent cens, realitzat al 1787, es manté el ritme ascendent de població, amb una mitjana de 6,3 naixements i 3,6 defuncions a l'any per una població total de 484 individus que representa una densitat de població de 6,3 habitants/quilòmetre(2) i que, curiosament, és la mateixa quantitat de població que té actualment el municipi. A partir d'aquesta data hi han hagut diferents fluctuacions, entre les quals destaca la petita inflexió que es produeix al voltant del 1830, amb pèrdua de població però amb una ràpida i progressiva recuperació, que tindrà el seu punt àlgid l'any 1857 en què Montmajor arriba als 1.239 habitants (16,3 habitants/quilòmetre) (2), coincidint amb un període de prosperitat agrícola. Aquest important salt demogràfic en tan sols vint-i-set anys deu ser degut, com apunta J. Iglésies (7), al diferent rigor de les tècniques censals i que indica que l'any 1857 s'inicia una nova etapa en la recopilació de dades demogràfiques.

Fins al 1887 hi ha un descens ininterromput a tota la comarca provocat en part per la tercera guerra carlina, reduint-se la població a Montmajor en un 45% i mantenint-se fins a inicis del segle XX. Durant els primers cinquanta anys l'augment és progressiu i ininterromput fins arribar l'any 1950 a la xifra de 1.016 habitants, la segona màxima registrada al municipi. A partir d'aquesta data la progressió serà a la inversa i el municipi ha anat perdent població per l'emigració que es

DEMOGRAFIA PER HABITANTS

	Montmajor	Aguilar-Hospital-Catllarí	Gargallà	El Pujol de Planès	Sorba	Sant Feliu de Lluelles	Correà	TOTAL	Total Berguedà
1717	31								
1719 hab.	37	69	47	51	73	21	50	348	9.634
1787 hab.	84	59	99	49	154	29	120	484	15.492
1830 hab.	53		88	71	63		76	351	13.291
1842 animes	206	40	81	93	60	20	90	590	19.089
1998	238		72	23	52	62	52	488	

CENSOS MODERNS MUNICIPI DE MONTMAJOR

Any	Nº d'habitants
1857	1239
1860	1136
1877	690
1887	691
1897	690
1900	694
1910	734
1920	772
1930	866
1936	861
1940	941
1950	1016
1960	760
1965	703
1970	759
1975	749
1980	739
1998	488

produeix del camp a les ciutats a partir dels anys seixanta. Actualment la densitat de població és una de les més baixes de la comarca i es situa en el 6,4%.

Notes

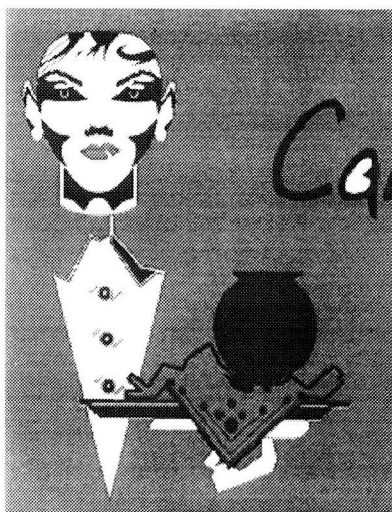
1. El terme mitjà d'habitants d'un foc és de 4,5 a 5 (Pierre Vilar, *Catalunya dins l'Espanya moderna*, ed. 62, 1986).
2. Josep Iglésies, *El fogatge de 1356-1370*, Memòria de la Real Academia de Ciencias i Arte de Barcelona, 1962, p. 353.
3. Josep Iglésies, *Demografia històrica i actual del Berguedà*, XXIII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos, Berga, juny 1979. Centre d'Estudis Berguedans, Ajuntament de Berga, 1982, p. 37-58.
4. Llibres de baptismes des del 1594. Llibres d'òbits des del 1690.
5. Llibres de baptismes des del 1590. Llibres d'òbits des del 1590.
6. José Aparici, "Descripción y Planta del Principado de Catalunya", 1708, a: J. Iglésies, *Estadísticas de población de Catalunya el primer vicenni del segle XVIII*, Fundació Salvador Vives Casajuana, Barcelona, 1974.
7. J. Iglésies, *Demografia històrica i actual del Berguedà*.

Bibliografia

1. AA.VV.: *Estudi demogràfic de la comarca del Berguedà*. Centre d'Estudis Demogràfics, Departament de Política Territorial i Obres Públiques, Generalitat de Catalunya, 1987.
2. Llibres sacramentals de la Parròquia de Sant. Sadurní de Montmajor:
 - Llibres de baptismes de Montmajor del 1594 al 1900.
 - Llibres d'òbits de Montmajor des del 1690.
 - Llibres de baptismes de Corredà des del 1590.
 - Llibres d'òbits de Corredà des del 1590.

M^a del Agua Cortés Elia

Llicenciada en Història. Arqueòloga

Cal Serrano

Bar - Restaurant

*Dissabtes i vigílies de festius
Assortit de tapes variades i sopars a la carta*

Pl. del Mercat, s/n - Tel. 93 824 60 51
08612 MONTMAJOR

**ORGANITZADOR DEL
MONUMENTAL REBOST**